

het oog toe uitstrekt. Mogelijk is 't ook, dat de visch in deze gedaante op een der andere Soenda-eilanden voorkomt. Wie kan mij hierover inlichtingen verschaffen? Voor toezending van exemplaren op spiritus van deze variëteit houd ik mij zeer aanbevelen.

J. SYBRANDI.

S.f. „Soemberhardjo, 28 Sept. 1913.
(Pemalang)

HET SLANGENBLAD

(*Amorphophallus variabilis* BL. — *Atjoeng*, s. — *Gatjeng*, j.
— *Kembang bangah*, j. — *Kembang bangké*, m. — *Tjonlatjon*, m.).

Waar nu bij Weltevreden het villapark Gondang Dia ligt, dat voor een botanicus al heel weinig aanlokkelijks heeft, of hij moest er een eigen huis hebben—maar die duizelingwekkende hoogte wordt door een botanicus nooit bereikt—, daar was niet zoo bijster lang geleden een reeks kampongs te vinden, die zich ver naar het zuiden uitstreckte. Niet van die vunze stadskampongs, waar onwelriekende slokans en groezelige kindertjes het voornaamste natuurschoon vormen. Neen, landelijke woninkjes waren het, omgeven door verwaarloosde erven en tuintjes vol onkruid. Overal doorkruisten stekelige heggen van *Setjang* (*Caesalpinia Sappan*) het terrein en maakten er een soort doolhof van, zooals er lang geleden, in mijn prille jeugd, nog op enkele oude Hollandsche buitenplaatsen werden gevonden. Nu zijn ze overal sinds lang verdwenen, behalve van het ganzenbord, maar dat is zelf al zoo goed als verdwenen. Nooit keek een kampongbewoner naar die paggers om, of hij moest er met een slip van zijn doorluchtig baadje aan zijn blijven hangen en zoo konden er nog allerlei andere planten ongestoord in opgroeien. Langs den westelijken kampongrand strekte zich een groot sawahcomplex uit, dat door een klein riviertje werd doorsneden. Afwisseling van terrein genoeg en dus ook een rijke plantengroei. Als iemand in die dagen eens een klein botanisch uitstapje wou maken en toch niet met leege handen terugkeeren, dan kon hij daar altijd terecht. Dozijnen keeren ben ik er 's middags om een uur of vier heengetogen en bleef er dan rondscharrelen tot de duisternis inviel. En altijd was er wat interessants.

Op een mooien oostmoessonavond, nu een jaar of tien, twaalf geleden had ik het terrein — toen pas enkele weken geleden ontdekt — weer eens bezocht. De namiddag was rijk gezegend geworden. Met een sampi galaq had ik harddraverij gespeeld om een ouden doerenboom en den eersten prijs behaald, nl. een stel schrammen van kwaadaardige *Lantana*-stekels, het krijgshaftig koebeest was met de premie beloond, een stevige verzoling van den eigenaar. Ik had schildpadden over de galangans zien kruipen en zich zien te goed doen aan een maaltijd, die ons misschien minder tot toetasten zou verlokken. Mooie *Clerodendron*- en *Capparis*-soorten had ik zien bloeien, de interessante ademwortels van *Jussieua* had ik voor de eerste maal gezien en nog tal van andere dingen.

Maar het was onderwijl bijna nacht geworden en tijd om naar huis te gaan. Langs de zigzagpaadjes keerde ik terug met volle plantenbus en volle handen. Zoo iets als de eeuwige prof. uit de *Fliegende Blätter*, alleen maar vuiler. Maar daar ergert zich de bruine broeder niet aan, al vindt hij je eigenlijk maar half wijs, waar hij misschien wel gelijk aan heeft. En zoo kon ik ongestoord mijn weg vervolgen alleen af en toe aangesproken door een

inlander, die weten wou, waarom ik eigenlijk die planten inzamelde en natuurlijk beantwoord werd met een stereotyp: obat sadja. Want al het andere ligt boven de bevatting van den dessaman.

Daar drong in eens een onaangenaam geurtje mijn reukorgaan binnen, een weeë lijkucht, die uit een kreupelbosch opsteeg. Nu is de Hollander prozaisch aangelegd en ik dacht dus niet aan een ongelukkige minnaar die zich had verzelfmoord, maar vermoedde, dat het een dooie hond zou zijn, daar (vóór zijn dood natuurlijk) weggekropen om te sterven. Ik wist toen nog niet, dat je op Java maar hij hooge uitzondering een dood zoogdier vindt. Laten we zijn kop meenemen, dacht ik dan kan ik daar bij gelegenheid een gedicht op maken, van zoo hartroerende naarheid, dat Hondentrouw van Vader TOLLENS, dat meesterstuk uit mijn jeugd, er door dof geschitterd wordt en het geld voor mijn standbeeld uit heel Nederland bij emmers vol samenvloeit. TOLLENS heeft er immers ook een.

Maar mijn leven lang ben ik een pechvogel geweest en mijn standbeeld staat er, *horribile dictu*, nog niet. Het eerste dubbeltje er voor moet nog van een goedgeloovig bewonderaar worden geleend. Een volk, dat zóó zijn groote mannen eert, kan niet klein zijn.

Bij het opzij buigen van de struiken viel geen hond of hondsgelijke te bespeuren, maar wel stonden er stijf rechtop een aantal aronskelkachtige planten. Zouden dat de schuldigen zijn. Even de bloem besnuffeld, toen eens goed opgesnoven en geen twijfel was meer mogelijk. Elk die wel eens gebotaniseerd heeft, zal zich mijn vreugde kunnen voorstellen. Zoo iets had ik nog nooit geroken. Een paar mooie exemplaren — en er stonden daar kokkerds — werden opgegraven en thuis op tafel gezet. Toen de huisgenooten erbij gehaald om te helpen bewonderen. Gedeelde vreugd is volgens een schrijfexempel uit mijn kinderjaren dubbele vreugd. Maar dat is larie, hoor. Want huisgenooten vinden er een hatelijk genoegen in je teederste gevoelens te mishandelen. Ze kwamen, ze roken, één haalde zelfs zijn machtig reukorgaan eens goed aan de bloem op en sedert dien tijd kan ik ze geen van alle meer uitstaan. Want in plaats van in blijde verrukking neerteziigen, in plaats van me zoo'n kelk af te bedelen om die op hun boezem of daaromtrent te dragen, zei de een: „Adoe”, en de andere: „Ajakkes”, en de derde: „Uch, wat stinkt dat”, en de vierde: „Je lijkt wel mal, dat je met die vuiligheid hier komt” en toen allemaal samen: „Deruit met dat ding”.

Geen protest mocht baten. En zoo werd mijn aronskelk uit logeeren gestuurd naar de bijgebouwen. Waar ik in mijn binnenste toch blij om was, al zal ik dat tot aan mijn dood toe ontkennen.

Fijnbesnaarde naturen behoeven nu geen medelijden te hebben met onze zoo barbaarsch behandelde bedienden. Want die vinden dat geurtje heelemaal niet erg. Trouwens, wie doerian lust . . . Tallooze

Amorphophallus variabilis.

kampongs worden avond aan avond door de *Amorphophallus*, zoo heet onze plant, verpest en nooit komt iemand op de gedachte om de bloemkolven even afteplukken en een paar honderd meter verder in de kali te gooien. Kun je begrijpen. Banjak soesah.

Laten we onze goede gewoonte volgen en de plant eerst wat van nabij bekijken. Om haar te vinden, behoef je niet naar verdwenen kampongs te zoeken, want ze komt voor in alle lagere deelen van Java op voor haar groei geschikte plaatsen. Niet te zonnig, maar ook niet al te zwaar beschaduwde terrein verkiest ze, op inlandsche kerkhoven, vooral op kramats, is ze bijna altijd te vinden, ook in door hooge boomen beschaduwde kampongs op niet al te duistere plaatsen, op verwaarloosde erven, langs paggers en op soortgelijke standplaatsen. Nooit op drassig terrein en ook niet in het dichtst van het oerwoud, waar ze door een verwante soort wordt vervangen. Voor Java worden verscheiden soorten van *Amorphophallus* opgegeven, daarvan heb ik er tot dusverre maar drie terug kunnen vinden. Ik zal de kenmerken van die drie in een tabelletje aan het slot van dit opstel geven.

Maar de soort, die wij hier willen bespreken, is verreweg de algemeenste. Van West tot Oost-Java, van 1 M tot 300 M zeehoogte en waarschijnlijk nog wel hoger behoort ze tot de algemeenste kampongongkruiden. Buiten de groote steden ten minste, in echte stadskampongs groeit bijna niemendal.

Toen CLERX en ik een paar jaar geleden in het zuidoosten van Bantam reisden en zoo tegen den avond gewoonlijk de plaats bereikten waar we voornemens waren den nacht doortebrengen, konden we altijd voorspellen of we een valleitje naderden. Want al een honderd meter van te voren begon de bloemenadem ons te omwalmen en hield ons gezelschap vandaat we in de vallei omlaag strompelden — want in dat gedeelte van Bantam kun je op de wegen niet loopen, alleen maar glijden en uitglijden en struikelen en vallen en moeizaam weer opstaan om verder te strompelen — totdat we aan de andere zijde weer uitklauterden. En daar waren ontelbare valleien, die alle dwars doorgetrokken moesten worden om ergens te komen, en als je *dacht*, dat je ergens was, dan was je er nog lang niet, maar moest je altijd nog op zijn minst drie diepe valleien door en *als* je dan ten slotte ergens was, dan was je nog nergens. Ja we hebben wel genoten.

Maar terzake. In den grond heeft onze *Amorphophallus* een knol, welks grootte afhangt van den ouderdom der plant. Bij jonge planten is hij niet grooter dan een erwte, bij oude kan hij een middellijn van 15 centimeters bereiken. Tijdens den bloei is die knol hard, van binnen wit, bij voldoende vergrooing ziet men de cellen vol zetmeelkorrels liggen. Theoretisch zou hij dus groote voedingswaarde hebben, als de praktijk er zich maar niet tegen verzette. Kauw eens een stukje uit de knol, een kubieke centimeter bijvoorbeeld, goed fijn. In het begin proef je niet veel, maar na enkele minuten heb je een branderig gevoel in je keel dat je de eerste uren niet meer kwijt raakt en je de lust beneemt meer van het zetmeelrijke voedsel te genieten. Rauw is de knol oneetbaar. Dikwijls wordt geloofd dat dit branderig gevoel veroorzaakt worden zou door fijne naaldvormige kristallen (raphiden) die zich in talloze cellen bevinden. Dit schijnt echter de oorzaak niet te wezen, want bij koking van den knol blijven de raphiden schijnbaar onveranderd doch de scherpe smaak verdwijnt. De knollen van deze soort worden slechts bij wijze van uitzondering gegeten, die van een andere en grootere soort, *Amorphophallus campanulatus* vaker. Tijdens de vruchtrijping schrompelt de knol allengs ineen doch daarna ontstaan op zijn oppervlak een of meer nieuwe knolletjes die elk een blad dragen en geleidelijk door groeien tot de volgende bloei begint. Over het blad spreken we straks nog, we zullen met de bloem beginnen.

Bij een bloemdragenden knol vindt je boven in het midden of daar iets buiten een kaarsrechten, 30 à 75 centimeter langen steel. Die steel is in den regel mooi gevlekt, met wat goeden wil doet hij aan een slangenhuid denken. De bladsteel, dien je op een ander exemplaar moet zoeken, want nooit draagt deze plant bloemen en bladeren tegelijk, de bladsteel dan is op dezelfde wijze gevlekt. Dat zal wel de oorzaak zijn dat deze plant den Hollandschen naam van Slangenblad heeft gekregen. Maar er zijn natuurlijk ook fantastisch aangelegde waarnemers, die beweren dat slangen zich zoo bijzonder oprollen onder de *Amorphophallus*-bladeren om vandaar haar prooi te bespieden. Dat ze het gaarne willen doen, geloof ik wel, wie kan de diepten van een slangenziel peilen maar dan zijn die beesten buitengewoon sterk in het beheerschen hunner neigingen, want in mijn heele lange leven heb ik nog nooit een slang onder een Slangenblad zien liggen. Ik heb natuurlijk wel kennissen, die van betrouwbare personen vernomen hebben, dat het toch zoo is, maar die betrouwbare personen hebben het zelf ook nooit gezien enz. Een gebruikelijke Soendaanische naam, is Atjoeng door maleisch sprekende Europeanen heb ik de plant ook vaak *Kembang bangke* hooren noemen dat *Krengen*-bloem beteekent. Een der Javaansche namen beteekent hetzelfde.

Aan den voet van den steel is een vlies te vinden dat de bloeiwijzen omhult, zoo lang ze nog zeer jong zijn. Later verdroogt het, maar het verdwijnt niet. Op den top draagt die steel een 12 à 20 centimeter lang bladachtig orgaan, de kolscheede, welks onderranden over elkaar liggen en waarvan de top in een kortere of langere, spitse punt uitloopt. De kleur van de kolscheede is nog al veranderlijk, soms is zij bijna wit, dan weer duidelijk paars rood gekleurd, de top is dikwijls groen, niet altijd. Aan die kleurverscheidenheid heeft de plant haar wetenschappelijken achternaam *variabilis*, d. w. z. *veranderlijk* te danken. De kolscheede is aan den top vrij dun, naar onder toe wordt ze steeds dikker en vleeziger, van buiten is ze glad, van binnen aan den voet met talrijke kleine knobbels bezet die een kleverig vocht afscheiden. Dat vocht stinkt niet. Over de knobbeltjes kruipen heel dikwijls een aantal nietige kortschildkevertjes met hun larven rond, die zich aan de kolscheede te goed doen en er vaak kleine stukjes uiteten. Om dat alles te zien moet je de kolscheede aan den voet rondom afsnijden. Wat dan staan blijft is de eigenlijke bloeiwijze, de kolf. Die kolf is niet een enkele bloem, maar een verzameling van vele, zeer eenvoudig gebouwde bloemen.

(Wordt vervolgd).

B.

iets over ZANDKEVERS

(*Cicindelidae*).

Wie in Holland in heide- of duinstreken heeft rondgedwaald met het doel insecten te vangen, is zeker wel de aardige vlugge kevers tegengekomen, die op zandige boschpaden en op de open heidewegen steeds te vinden zijn — vooral bij mooi zonnig weer.

Het bemachtigen vereischte zeker vrij wat handigheid, want ze zijn direct gereed om te vliegen. Daarbij nog de flinke lange pooten in aanmerking genomen geeft 't geheele diertje den indruk van vlugheid. Ook verplaatsen ze zich slechts over zeer korte afstanden. Opgejaagd vliegen ze een 5 à 6 Meter voort om dan verder loopende te ontkomen. Nadert men ze daarna naar hun idee weer te dicht, dan herhalen ze 't zelfde spelletje.